

LAUSUNTOPALAUTE

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2026-2029 ja ympäristöselostus, 2. luonnos (12.11.2025)

LAUSUNNOT

Etelä-Savon maakuntaohjelma 2026-2029 ja ympäristöselostus oli lausuntokierroksella ajalla 26.9. – 26.10.2025. Ohjelmaluonnoksesta annettiin kaikkiaan 40 lausuntoa ja mielipidettä maakuntaliiton kirjaamoon, sähköiseen palautelaatikkoon sekä suoraan valmistelijoille.

Saatu palaute oli pääosin myönteistä, eikä lausunnoissa esitetty valmisteluprosessia kyseenalaistavia näkemyksiä. Lausunnot sisälsivät muutos-, korjaus- ja täydennysesityksiä, sekä myös ohjelmasisältöihin liittyviä kysymyksiä. Näihin laaditut vastineet on koottu oikeanpuoleiseen sarakkeeseen.

VASTINEET

Vastineet on laadittu lausuntokommentteihin, joihin sisältyi muutos-, korjaus- tai täydennysesityksiä sekä ohjelmasisältöihin liittyviä kysymyksiä. Keltaisella huomiovärillä on merkitty ne kohdat, jotka on muokattu maakuntaohjelman 2. luonnokseen.

YLEISIÄ KOMMENTTEJA

1 *Mielipide 1*

Saimaa korostuu muuallakin kuin matkailumielessä kv-brändin kärkikohteena. Esimerkiksi maakuntajärvi Puula ansaitsisi tulla myös mainituksi tärkeänä matkailu- ja luontokohteena, jonka veden laadusta ja ainutlaatuisesta lohikalakannasta tulisi meidän kaikkien huolehtia. Puula ei kuulu Saimaan vesistöalueeseen, ja siksi se tulisi mainita omana kohteenaan ohjelmassa.

Pieksämäen kaupunki

Pieksämäen kaupunki ei sijaitse Saimaalla, joten toivomme, että strategiassa kokonaisuutena huomioidaan myös alueemme.

Mielipide 2

Saimaa ylikorostuu maakuntaohjelmassa, eikä ohjelma huomioi satoja muita Etelä-Savon järviä.

2 *Mielipide 2*

Puhtaan siirtymän edistämien maakunnan länsiosissa on aiheuttanut maakunnan asukkaille negatiivisia vaikutuksia.

3 *Mielipide 3*

Ohjelman tulisi painottaa aktiivista ihmisten toimintaa, työpaikkojen luomista, TKI:ta, yrittäjyyttä ja palveluita, luontoarvojen kunnioittamista ja palveluiden kaupallistamista kansainvälisen ja kansallisen matkailun hyväksi.

4 *Mielipide 4*

Kaipaisin maakuntaohjelmaan enemmän yrittäjyyteen liittyvää tekstiä. Mihin hevosasiat voisivat asemoitua tässä maakuntaohjelmassa?

1 Saimaa -termiä käytetään maakuntaohjelmassa koko maakunnan ainutlaatuisen ja puhtaan järviluonnon synonyymina, ei maantieteellisen alueen nimenä.

2 Maakuntaohjelma ei ohjaa yksittäisiä hankkeita, mutta sen tavoitteena on varmistaa, että puhtaan siirtymän toteuttaminen tapahtuu tasapainoisesti ja sosiaalisesti kestävästi.

3 Maakuntaohjelman tavoitteet ovat juuri näiden ehdotettujen painotusten mukaisia: työpaikkojen luominen, TKI, yrittäjyys ja palvelut, luontoarvojen kunnioittaminen ja palveluiden kaupallistaminen kansainvälisen ja kansallisen matkailun hyväksi.

4 Maakuntaohjelma on luonteeltaan yleispiirteisempi ja siksi yksityiskohtaisemmat maatalouden ja kotieläintalouden, kuten hevostalouden toimialakohtaiset edistämistavoitteet eivät kuulu ohjelmaan. Yksityiskohtaisia toimialakohtaisia tavoitteita voidaan nostaa esiin esimerkiksi toimialan omissa suunnitelmissa. Hevosasiat voivat

5 Mieliptide 5

Nykyteksti: Etelä-Savon maakuntaliiton vuosittain laadittavassa edunvalvontasuunnitelmassa käsitellään maakunnan rahoituksen pääpainopisteet, ja ylimaakunnalliset hankkeet sekä edunvalvontatoimet, jotka kytkeytyvät maakuntien välisiin yhteistyösopimuksiin.

Muutosehdotus:

”Etelä-Savon maakuntaliitto laatii edunvalvonnan pohjaksi vuosittaisen suunnitelman, jossa määritellään maakunnan edunvalvonnan painopisteet. Edunvalvontaa toteutetaan suunnitelmallisesti ja sen ajantasaisuutta tarkistetaan säännöllisesti yhteistyössä jäsenkuntien ja muiden sidosryhmien kanssa.”

6 Etelä-Savon ELY-keskus

Täydennysehdotus s. 18: Puumalan Viljakansaarentien ja Pieksämäen Partaharjun tien parantamiseen on ohjattu *ELY-keskuksen myöntämää* EAKR rahoitusta noin 2 milj. euroa.

7 Juvan kunta esittää, että asiakirjan alkuun esitettäisiin kuvana maakunnan suunnittelujärjestelmä.

8 Juvan kunta

Toivomme, että paremmin nostetaan esille maakunnan suhde koko maahan esimerkiksi ohjelman tilastoaineistossa pelkän maakunnan sijaan.

9 Juvan kunta

Esittää, että ohjelmaan lisätään tavoitemittarit pelkkien seurantamittareiden lisäksi.

asemoitua lisäksi terveyttä ja hyvinvointia sekä paikallista elinvoimaa ja yrittäjyyttä edistäviin kohtiin.

5 Muutettu teksti ehdotetun kaltaiseksi.

6 Täydennetty tieto rahoittajasta.

7 Suunnittelujärjestelmä on kuvattu maakuntaliiton esittelyaineistossa. Selvitetään, missä kanavissa kuvauksen julkaiseminen olisi mielekäästä.

8 Maakuntaohjelman tilannekuvaosiossa on kymmeniä indikaattoreita, jolloin kaikkien vertaaminen maan keskimääräiseen kasvattaisi ohjelmadokumentin pituutta huomattavasti. Infograafina esitettyjä tilannekuvanostoja on verrattu maan keskimääräiseen sivustolla esavoennakoi.fi/tilannekuva.

9 Valmistelussa päädyttiin siihen, että ohjelman toteutusajan ollessa kuitenkin suhteellisen lyhyt, tavoiteseuranta ajoittuisi vasta seuraavan

10 Mikkelin yliopistokeskus

Asiakirjan lopun vuoteen 2030 tähtäävät skenaariot voisi jättää pois maakuntaohjelmasta

11 Mikkelin yliopistokeskus

Maakuntaohjelma on dokumenttina hyvin pitkä, joten keskeisistä tavoitteista, toimenpiteistä ja menestystekijöistä olisi hyvä tehdä selkeä tiivistys

12 Mikkelin yliopistokeskus

huomauttaa, että s. 18 mainittu Etelä-Savon ruokaklusteri aloitti toimintansa Ekoneum ry:n toimesta.

13 Mikkelin yliopistokeskus

Maakuntaohjelmassa voisi enemmän olla esillä tutkitun tiedon merkitys maakunnan muutoksen hallinnassa ja johtamisessa.

14 Etelä-Savon kauppakamari

Maakunnan strategiset kärjet metsä, vesi ja ruoka kuvaavat omalta osaltaan hyvin maakunnan monia kärkiteemoja. Näiden ulkopuolelle jää kuitenkin valitettavan paljon sellaista potentiaalia, jota on vaikea sijoittaa näihin teemoihin. Yksi toimiva vaihtoehto olisi nivoa nykyiset teemat yhdeksi kattoteemaksi.

15 XAMK

Ohjelman kokonaisrakenne aiheuttaa sisältöön päällekkäisyyttä ja toistoa, jota karsimalla ohjelma terävöityisi entisestään.

16 Etelä-Savon yrittäjät

Ohjelmaan tulee kirjata selkeästi, että niukassa rahoitustilanteessa yritysten kasvua, uudistumista ja kansainvälistymistä tukevat toimet tulee asettaa etusijalle rahoituksen kohdentamisessa.

maakuntaohjelman vuosille. Maakuntaohjelman indikaattorien kehityksen seurannalle laaditaan verkkosivu esavo.fi -sivustolle.

10 Skenaariot on jätetty ohjelmaluonnoksesta pois. Laaditaan uudet skenaariot maakunnan pitkän aikavälin strategiatyön yhteydessä.

11 Ohjelman tavoitteista, toimenpiteistä ja menestystekijöistä laaditaan ppt-esitys maakuntaliiton verkkosivuille ohjelmajulkaisun yhteyteen.

12 Lisätty korjaus tekstiin.

13 Tutkimus- ja ennakointitieto on keskeisessä roolissa maakunnan tilannekuva- ja tulevaisuustarkastelussa sekä tiedolla johtamisessa.

14 Asiaa on pohdittu maakuntaohjelman valmisteluprosessissa ja päädytty säilyttämään maakuntastrategian kärjet kuvaavina vahvuusalueina maakuntaohjelmassa. Maakuntastrategiassa 2030-2045 voidaan asiaa tarkastella uudelleen.

15 Havainto on oikea. Ohjelman rakenne valitettavasti aiheuttaa sen, että toistolta ei ole vältytty. Tämä johtuu osittain siitä, että älykkään erikoistumisen suunnitelma on Työ- ja elinkeinoministeriön ohjeen mukaan sisällytetty maakuntaohjelmaan. Myös tilannekuva -osio liitettiin ohjelman alkuun, koska samaan aikaan valmisteltiin ministeriölle vuosittain laadittavaa aluekehityksen laadullista tilannekuvaa.

16 Maakuntaliitto toteuttaa TEM:in antamia ohjeita rahoituksen painopisteistä. Rahoituslinjaukset tulevat EU -ohjelmatasolta. Esimerkiksi Uudistuva ja osaava Suomi-ohjelman TL1 erityistavoitteissa nämä tekijät on huomioitu, eli yritysten kasvua, uudistumista ja kansainvälistymistä

17 Etelä-Savon ELY-keskus

Menossa olevien ja jo toteutuneiden hankkeiden sijaan ohjelmassa olisi syytä tunnistaa uusia kehittämistarpeita ja asettaa konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä, joita sitten nykyisellä ja tulevalla ohjelmakaudella toteutettaisiin erilaisten hankehakujen kautta.

18 Etelä-Savon ELY-keskus

Kehittämisen painopisteiden määrittely ja kuvaus vaatisi enemmän tehtyjen valintojen avaamista ja perustelua. Vaikka kyseessä on ohjelma, voisi esitystapa olla konkreettisempi tavoitteiden, toimenpiteiden ja mittareiden osalta.

19 Etelä-Savon ELY-keskus

Elinvoiman ja hyvinvoinnin lisäämiseksi ohjelmaan olisi sisällytettävä konkretiaa ja uusia avauksia.

20 Etelä-Savon ELY-keskus

Laadullista kehitystä kuvaavien indikaattorien osalta tulee kuvat myös vaikutuksia, joihin liittyy epävarmuustekijöitä.

Seurantatiedot tulee raportoida siten, että tiedot ovat helposti löydettävissä esimerkiksi maakuntaohjelman verkkosivulta.

21 Maa- ja metsätalousministeriö

kannustaa Etelä-Savon maakuntaliittoa arvioimaan maaseutuvaikutuksia (rural proofing) ja tekemään maaseudut näkyväksi omassa ohjelmassaan ja strategisissa tavoitteissaan.

edistävät hankkeet menestyvät lähtökohtaisesti hyvin hankkeiden välisessä pistevertailussa.

17 Ohjelmakaudella 2021-2027 ALKE-lainsäädännössä ei ole enää vaatimusta rahoituksen toimeenpanosuunnitelmista. Tästä syystä maakuntaohjelmalla on suurempi painoarvo ohjata maakunnan kehitystä.

18 Kehittämisen painopisteet on määritelty maakunnan vahvuuksien sekä sidosryhmätyöskentelyssä osallistumismenettelyjen kautta nousseiden teemojen synteessä.

19 Maakuntaohjelma on luonteeltaan mahdollistava ja siinä kuvataan kehittämisen keskeiset painopisteet huomioiden voimassa oleva maakuntastrategia. Uudistustarpeita on pyydetty sidosryhmiltä useissa työpajoissa ja lopputulos on kuvattu maakuntaohjelmassa. Maakuntaohjelmassa ei listata konkreettisia toimenpiteitä, vaan mahdollistetaan sidosryhmien uudet avaukset kärkialoilla ja ohjataan näin rahoitusta näiden toteuttamiseksi. Maakuntaohjelmassa on läpileikkaavana teemana hyvinvointi, johon sisältyy myös osallisuus ja kulttuuri, sekä luovat alat.

20 Maakuntaliiton verkkosivuille laaditaan indikaattorien seurantaosio, jossa kuvataan paitsi määrällisten, myös laadullisten indikaattorien kehitystä.

21 Hyvä huomio etenkin hanketyöhön. Etelä-Savossa maaseutu on monin tavoin merkittävässä asemassa ja on luomumaakunta ja saanut EU:n luomupalkinnon. Luomun osuuden nostaminen on lisäksi maakuntastrategiassa yksi strateginen tavoite. Tässä maakuntaohjelman ympäristöselostuksessa ympäristövaikutukset on arvioitu SOVA-lain teemoissa.

22 Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö katsoo, että maakuntaohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden tulisi tukea luontokadon pysäyttämistä vuoteen 2030 mennessä. Luontoon kohdistuvien kielteisten vaikutusten välttämisen ja hillitsemisen lisäksi tarvitaan aktiivisia toimenpiteitä maa- ja vesielinympäristöjen tilan parantamiseksi, jotta saavutetaan luonnon monimuotoisuutta koskevat tavoitteet, joihin Suomi on sitoutunut.

23 Ympäristöministeriö

kannustaa asettamaan luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien tilan parantamiselle yhden tai useamman täsmällisen tavoitteen sekä määrittelemään mittarit, joilla tavoitteen saavuttamista osana ohjelman seurantaa arvioidaan.

24 Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota, että ilmastonmuutoksen hillintä ei näy maakuntaohjelman kärkiteemoissa sisällysluettelossa, mutta luvussa 6.4. se on kuitenkin tuotu esiin.

25 Ympäristöministeriö

Maakuntaohjelman kannalta merkityksellisissä ympäristötavoitteissa ei ole tunnistettu ilmastonmuutoksen hillintää, vaikka päästövähennykset on merkitty maakuntastrategian ympäristöindikaattoriksi.

26 Ympäristöministeriö

ehdottaa, että ohjelmassa voisi edelleen vahvistaa ekosysteemien hyvän tilan turvaamisen ja tilan aktiivisen parantamisen merkitystä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa sekä ihmisten ja elinkeinojen hyvinvoinnissa.

27 Ympäristöministeriö

kannustaa turvemaiden vesitalouden palauttamiseen ja muistuttaa, että turvemaiden ennallistamisella edistetään myös vesien hyvän tilan saavuttamisen tavoitetta.

22 Laadukkaan elämän Etelä-Savo ja Luonnostaan vauras Etelä-Savo-kärkien toimenpiteissä on mainittu mm. vesi- ja jätehuollon kehittäminen, Lumo-toimintaohjelman laatiminen ja turvemaiden ekosysteempalveluiden vahvistaminen sekä muita toimia, jotka ovat aktiivisia parantavia toimia. Maakuntaohjelma toimii ohjaavana ja rahoitusta ohjaavana ohjelmalla.

23 Maakuntaohjelman seurantaindikaattorit ovat kappaleessa 9 ja maakuntastrategian numeeriset strategiset tavoitteet on esitelty ympäristöselostuksessa. Tulevassa lumo-toimintaohjelmassa tullaan asettamaan tarkempia monimuotoisuuden ja ekosysteemien parantamisen toimintaa kuvaavia mittareita. Maakuntaliitto on mukana luonto- ja lintudirektiivien seurannassa ja seuraa mm. saimaannorppien lukumäärää ja muitakin maakunnan tilaa kuvaavia tilastoja seurataan Etelä-Savo ennakoi -sivuilla.

24 Lisätty otsikko sisällysluetteloon.

25 Lisätty hiilineutraalius v. 2035 Maakuntaohjelman kannalta merkitykselliset ympäristötavoitteet -kohtaan.

26 Näistä on kirjattu toimenpiteitä, mm. Ilmastonmuutoksen sopeutumisen suunnitelman laatiminen. Sekä läpileikkaavan teeman alla kirjoitettuna, jolloin se koskee myös Älykkään erikoistumisen strategiaa.

27 Turvemaiden ekosysteemien parantaminen ja muita toimenpiteitä on kirjattu etenkin Luonnostaan vauras Etelä-Savo -kärjen alle.

28 Rantasalmen kunta

esittää, että ohjelmassa otetaan selkeämpi kanta vesiensuojeluun: ”Etelä-Savo pitää tärkeänä vesistöjen suojelua kaivostoiminnalta. Kaivostoiminnasta ja malminetsinnästä mahdollisesti aiheutuvat ympäristöhaitat voivat vaarantaa maakuntamme arvokkaita vesistöjä ja vesistöihin perustuvia elinkeinoja.”

29 Luonnonvarakeskus

s. 44 tutkimuslaitokset, tai suoremmin ilmaistuna Luke puuttuu tältä listalta.

30 Luonnonvarakeskus

s. 11 esitetty Etelä-Savon kasvihuonekaasujen päästöjen osuus koko maan päästöistä on eri tekstissä ja graafissa ja tulisi korjata yhdenmukaiseksi.

31 Suomen Luonnonsuojeluliiton Etelä-Savon piiri

Edellisen maakuntaohjelman mukaan suojeltua maapinta-alaa oli 4%, nyt **31** Suojelualueita on tullut lisää. 4,5%. Ilmeisesti taustalla on suojelun eteneminen, mutta myös tulkinnallisia eroja vuoden 2024 Etelä-Savon maakunnan laadulliseen tilanne- ja kehityskuvaan.

32 Metsähallitus

Nykytilan kuvaukseen voisi sisällyttää hiukan enemmän kuvausta maakunnan suojeluasteesta. Kiinnostava tunnusluku olisi esimerkiksi eri tavoin suojellun metsä- ja kitumaan osuus kaikesta metsä- ja kitumaasta. Myös luonnon monimuotoisuuden tilaa voisi kuvata uhanalaisten metsälajien esiintymien määrällä verrattuna naapurimaakuntiin.

33 Metsähallitus

Maakuntaohjelma ei ota kantaa siihen, mikä rooli Etelä-Savolla voisi olla ennallistamissuunnitelman toimeenpanossa. Ohjelmasta puuttuu myös viittaus Etelä-Savon maakunnalliseen luonnon monimuotoisuusohjelmaan, jota ei ilmeisesti vielä ole valmisteltu, mutta

28 Maakuntaliitto on sitoutunut edistämään vesistöjen puhtautta sekä matkailu- ja virkistyskäyttöä. Kansanliike Saimaa ilman kaivoksia on kiteytännyt, kuinka Saimaan vesistö on helmi, jota ei voida vaarantaa. Muuten maa-ainesten ottoalueita on runsaasti Etelä-Savossa ja niiden ympäristöluvista täytyy mm. vesiasiat huomioida. Maakuntakaavassa on merkitty maa-ainesten ottoon soveltuvat alueet ja alueet, jossa se ei ole mahdollista geologisten tai ympäristöllisten syiden takia.

29 Lisätty tutkimus- ja oppilaitoksiin s. 44.

30 Korjattu graafiin ja poistettu maininta Hinku-laskennasta. Etelä-Savo ei ole Hinku-maakunta.

32 Etelä-Savon metsät ovat erittäin vesistöjen rikkomaa verrattuna naapurimaakuntiin, joissa myös esimerkiksi enemmän erilaisia luonnonmaantieteellisten vyöhykkeiden risteyskohtia, joka näkyy vertailussa. Tunnistamme, että pitkään jatkunut tehokas metsätalous rasittaa Etelä-Savon ja naapurimaakuntien metsälajeja.

33 Maakunnallinen lumo-toimintaohjelma laatiminen on toimenpiteissä mainittu Luonnostaan vauras -kärjen alla. Ennallistamissuunnitelman toimeenpano on tärkeää ja asiaa seurataan.

jollaisen laatiminen olisi luonnonsuojelulain 13.5 pykälän mukaisena mahdollista.

34 Pieksämäen kaupunki

Maakuntaohjelmassa on huomioitava vahvemmin puhtaan energian ja vihreän siirtymän mahdollisuudet. Kehittämistavoitteisiin ja läpileikkaaviin hiilineutraaliustavoitteet maakunta- ja yleiskaavoituksessa. Nämä linjaukset tukevat myös puhtaan energian käyttöä ja vihreää siirtymää. Läpileikkaavat teemat ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja sen hillintä sekä kokonaisturvallisuus liittyy suoraan puhtaan energian kehittämiseen: monipuolinen ja kestävä energiatuotanto, mukaan lukien vetyverkosto, lisää energiaturvallisuutta, varmistaa kriittisten palveluiden toimintavarmuutta poikkeustilanteissa.

35 Rantasalmen kunta

esittää, että ohjelmassa tulisi täsmentää uusiutuvan energian ja vetytalouden kehittämistä: ”Maakuntakaavoituksessa tulee mahdollistaa tuuli- ja aurinkovoiman rakentaminen laajasti, myös itärajan läheisyydessä puolustusvoimien kanssa sovituisissa puitteissa. Energian varastointiratkaisujen kehittäminen on olennaista uusiutuvan energian tuotannon kasvattamisessa. Datakeskusten energiaratkaisut suunnitellaan kiertotalousperiaatteella hyödyntäen hukkalämpöä. / Vetytalouden kehittäminen nostetaan yhdeksi maakunnan vihreän siirtymän kärkihankkeeksi. Vetyinfrastruktuurin rakentaminen, vetyputken saaminen Itä-Suomeen ja vetytankkausverkoston kehittäminen mahdollistavat liikenteen energiamurroksen ja uusia elinkeinotoiminnan muotoja. Maakunta edistää aktiivisesti vetytalouteen liittyviä investointeja ja TKI-toimintaa. / Uusien energiamuotojen tuotantolaitosten kiinteistöverotulon tuloutuminen kuntiin järjestetään huomioiden kuntien palveluvelvoitteet ja infrastruktuurivastuut.”

36 Rantasalmen kunta

pitää tärkeänä vastuullisuuden korostamista: ”Vastuullisuus ympäristö-, yhteiskunta- ja hallintotapojen osalta (ESG) on keskeinen osa maakunnan kilpailukykyä ja houkuttelevuutta. Maakunta sitoutuu YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 -tavoitteisiin ja tukee yritysten ja organisaatioiden vastuullisuuden kehittämistä ja raportointia. Kestävät toimintatavat, sosiaalinen vastuu ja hyvä hallintotapa vahvistavat maakunnan mainetta vastuullisena toimijana ja houkuttelevat vastuullisia investointeja.”

34 Maakuntaohjelmassa on jo huomioitu ennakoiva ja yhteensovittava maankäytön suunnittelu sekä energiatekniikan painopisteet ja hiilineutraaliustavoitteet maakunta- ja yleiskaavoituksessa. Nämä linjaukset tukevat myös puhtaan energian käyttöä ja vihreää siirtymää. Läpileikkaavat teemat ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja sen hillintä sekä kokonaisturvallisuus liittyy suoraan puhtaan energian kehittämiseen: monipuolinen ja kestävä energiatuotanto, mukaan lukien vetyverkosto, lisää energiaturvallisuutta, varmistaa kriittisten palveluiden toimintavarmuutta poikkeustilanteissa.

35 Maakunnassa aloitetaan kokonaismaakuntakaavan laadinta alkuvuodesta 2026. Maakuntakaavan kokonaisuudesta ja tavoitteista käydään keskustelua kuntien kanssa.

Maakuntaohjelmassa on jo huomioitu ennakoiva ja yhteensovittava maankäytön suunnittelu sekä energiatekniikan painopisteet ja hiilineutraaliustavoitteet maakunta- ja yleiskaavoituksessa. Nämä linjaukset tukevat myös puhtaan energian käyttöä ja vihreää siirtymää. Läpileikkaavat teemat ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja sen hillintä sekä kokonaisturvallisuus liittyy suoraan puhtaan energian kehittämiseen: monipuolinen ja kestävä energiatuotanto, mukaan lukien vetyverkosto, lisää energiaturvallisuutta, varmistaa kriittisten palveluiden toimintavarmuutta poikkeustilanteissa. Etelä-Savon energiatekniikan mukaisesti Etelä-Savo pyrkii aktiivisesti vahvistamaan edunvalvontaansa vedyn, sähköinfrastruktuurin ja siirtoverkkojen kehittämisessä Itä-Suomessa varmistaakseen luotettavan ja tehokkaan sähkönjakelun kasvavan energiantuotannon ja kulutuksen tarpeisiin.

36 Maakunta on sitoutunut Agenda 2030 tavoitteisiin.

37 Rantasalmen kunta

esittää, että ohjelmassa tulisi huomioida laajemmin maahanmuuton merkitys: ”Maakunnallinen kansainvälistymisstrategia huomioi opiskelu- ja työperäisen maahanmuuton mahdollisuudet koko maakunnassa, myös kuntien näkökulmasta. Kansainvälinen työvoima ja osaajat vahvistavat maakunnan elinvoimaa ja palvelutarjontaa.”

38 Rantasalmen kunta

pitää tärkeänä pelastuspalvelujen erityistarpeiden huomioimista: ”Pelastuspalvelujen saatavuus varmistetaan koko maakunnan alueella yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Matkailualueiden ja kausiasutusvaltaisten alueiden erityistarpeet huomioidaan palvelujen mitoituksessa ottaen huomioon merkittävä majoituskapasiteetti, väestön kausivaihtelu sekä vesistöjen pirstoman alueen aiheuttamat haasteet”.

37 Maahanmuutto Etelä-Savoon on ollut vähäistä, mutta sen merkitys varmasti kasvaa tulevaisuudessa ja siihen liittyvää osaamista sekä kotouttamista on vahvistettava maakunnassa.

Kansainvälistymisstrategialla on tavoitteena vahvistaa maakunnan osallistumista kansainväliseen yhteistyöhön, rahoitushakuihin ja verkostoihin. Lisäksi kansainvälisten osaajien pitovoimaa vahvistetaan maakunnassa erilaisilla kehittämistoimilla.

38 Toimialalle asetettavien tavoitteiden määrittely kuuluu hyvinvointialueelle. Asia liittyy kuitenkin osittain ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja varautumiseen, esimerkiksi tiestön kuntoon muuttuvassa ilmastossa. Ilmastonmuutoksen sopeutumisen suunnitelmat on toimenpiteenä maakuntaohjelmassa mainittu.

TAVOITE: GLOBAALEJA RATKAISUJA TARJOAVA ETELÄ-SAVO

39 ESEDU

Tekoäly tulee valjastaa tarpeen mukaisen koulutuksen suunnitteluun yhä vahvemmin.

40 Mikkelin yliopistokeskus

Osaamisen ja TKI:n osalta maakuntaohjelmassa otetaan selvästi kantaa näiden kehittämisen puolesta, mutta käytännön toimenpiteet ovat varsin yleisluonteisia ja jäävät paljolti toimijakentän vastuulle.

41 Etelä-Savon kauppakamari

Erityisen tärkeään rooliin tulee nostaa alueen työvoiman saatavuus

42 Etelä-Savon kauppakamari

Muu valmistava teollisuus ja erityisesti teknologiateollisuus, joiden rooli maakunnan elinkeinoelämässä on keskeinen ja työllistävä vaikutus merkittävä, jää valitettavan pieneen rooliin.

39 Tekoälyn huomioiminen ja sen mahdollisuuksien hyödyntäminen on kirjattu s.28 Osaamisen vahvistaminen kohtaan seuraavasti: ”Erityisesti tekoäly muuttaa tulevaisuudessa valtaosaa ammateista ja lisää entisestään työn paikkariippumattomuutta. Valjastamalla tekoälyn ja digitaalisten ratkaisujen mahdollisuudet voidaan parantaa koulutuksen laatua ja saavutettavuutta sekä varmistaa, että uusia paikkariippumattomia tehtäviä, työpaikkoja ja yrityksiä syntyy tulevaisuudessa myös Etelä-Savoon.” Lisäksi osaamisen vahvistamisen toimenpiteissä s. 29: ”Lisätään tekoälyn ja digitaalisten ratkaisujen mahdollisuuksien hyödyntämistä koulutuksen ja TKI-toiminnan kehittämisessä.”

40 Maakuntaohjelma sisältää maakunnan vahvuuksiin perustuvat kehittämisen tavoitteet ja se linjaa kehittämisen suuntaa sekä sisältää keskeisimmät kehittämiskokonaisuudet- ja toimenpiteet. Toimenpiteiden tarkkuustaso on oltava riittävän yleisluontoinen ja joustava/toimintaympäristön nopeat muutokset huomioiva, sillä ohjelma on nelivuotinen.

41 Työvoiman saatavuus on huomioitu ohjelmassa useassa kohdassa (Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo tavoite, läpileikkaava osaamisen teema, äes) ja se on keskeisenä näkökulmana ja edellytyksenä osaamisen vahvistamisen alatavoitteelle ohjelmassa.

42 Teknologiateollisuuden merkitys maakunnan elinkeinoelämässä on tunnustettu ja huomioitu. Sen rooli ja kilpailukyvyyn edistäminen on sisällytetty kehittämistavoitteeseen Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo, poikkileikkaaviin teemoihin (mm. Kokonaisturvallisuus, ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen, yritykset) sekä osana arvoketjujen toimintaa Älykkään erikoistumisen strategian kärkiteemoihin. Jotta teknologiateollisuuden merkitys tulisi huomioitua sellaisenaan ja selkeämmin, on lisätty s. 26 kohtaan” 6.1.Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo ingressitekstiin” lause “Maakunnan valmistavan teollisuuden, erityisesti

43 Etelä-Savon kauppakamari

Puuttuva teema on myös kaivannaisteollisuus ja sen merkitys alueelle.

44 Kangasniemen kunta

Otsikko "Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo" on varsin laaja kokonaisuus eikä se ole sinänsä oma erillinen kehittämistyötä rajaava teema.

45 Kangasniemen kunta

"Virtaa kansainvälisyydestä" -otsakkeen alle kirjattu tavoite "Kansainvälistymistoimissa panostetaan yhteistyön vahvistamiseen eri toimijoiden välillä" on geneerinen lause.

46 Etelä-Savon yrittäjät

Ohjelmaan tulee lisätä konkreettisia toimenpiteitä, joilla vahvistetaan yritysneuvonnan resursseja, helpotetaan yritysten hallinnollista taakkaa sekä parannetaan yrityspalvelujen saavutettavuutta koko maakunnan alueella.

47 Etelä-Savon yrittäjät

Ohjelmaan tulee kirjata selkeästi, miten pk-yritysten TKI-toimintaa ja innovaatiotoiminnan kaupallistamista tuetaan, esimerkiksi yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyötä vahvistamalla.

48 Etelä-Savon yrittäjät

Kansainvälisten osaajien houkuttelun ja pysyvyyden edistämiseksi ohjelmaan tulee lisätä konkreettisia toimenpiteitä, kuten työelämäyhteyksien vahvistaminen, kotouttamispalvelujen kehittäminen sekä yritysten roolin korostaminen kansainvälisten osaajien työllistymisessä.

49 Etelä-Savon yrittäjät

Tulee asettaa mitattavia tavoitteita ulkomaisten opiskelijoiden ja osaajien pysyvyyden lisäämiseksi maakunnassa.

teknologiateollisuuden kilpailukyvyn varmistaminen on tämän tavoitteen saavuttamisen kannalta keskeistä."

43 Maakuntaliitto on sitoutunut edistämään vesistöjen puhtautta sekä matkailu- ja virkistyskäyttöä. Kansanliike Saimaa ilman kaivoksia on kiteytynyt, kuinka Saimaan vesistö on helmi, jota ei voida vaarantaa. Muuten maa-ainesten ottoalueita on runsaasti Etelä-Savossa ja niiden ympäristöluvissa täytyy mm. vesiasiat huomioida. Maakuntakaavassa on merkitty maa-ainesten ottoon soveltuvat alueet ja alueet, jossa se ei ole mahdollista geologisten tai ympäristöllisten syiden takia. Maakunnan TKI-toiminnassa kehitetään prosessiteollisuuden ratkaisuja, joita voidaan hyödyntää myös kaivosteollisuudessa.

44 Kehittämistavoitteiden kattoteemat on tarkoituksellisesti otsikoitu laajoiksi kokonaisuuksiksi.

45 Lisätty tekstiin: tavoitteena yhteistyön kasvattaminen.

46 Tavoite on erittäin kannatettava. Edunvalvonnassa pyritään vahvistamaan mm. Business Finlandin resursseja maakunnassa.

47 TKI-toimintaan liittyvät toimenpiteet on kuvattu yksityiskohtaisemmin Etelä-Savon TKI-tiekartassa 2030, johon maakuntaohjelmassa viitataan.

48 Kansainvälistymiseen ja kansainvälisiin osaajiin liittyvät kysymykset on määritelty yksityiskohtaisemmin Etelä-Savon kansainvälistymissuunnitelmassa 2030, johon maakuntaohjelmassa viitataan.

49 Tavoitteita on määritelty Etelä-Savon kansainvälistymissuunnitelmassa 2030, johon maakuntaohjelmassa viitataan.

50 Etelä-Savon yrittäjät

Ohjelmaan tulee lisätä omistajanvaihdosten edistämiseen tähtäviä toimia, kuten neuvontapalveluiden vahvistaminen, rahoitusratkaisujen kehittäminen sekä tiedonvälityksen tehostaminen.

51 Etelä-Savon yrittäjät

Pk-yritysten mahdollisuudet osallistua julkisiin hankintoihin tulee varmistaa konkreettisilla toimenpiteillä, kuten hankintojen pilkkomisella, innovatiivisten hankintamallien edistämällä sekä pk-yritysten osaamisen kehittämisellä hankintaprosesseissa. Lisäksi ohjelmaan tulee asettaa selkeät tavoitteet ja mittarit pk-yritysten osuuden kasvattamiseksi julkisissa hankinnoissa.

52 XAMK

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrän lisäämiseksi ohjelmassa voisi esittää selkeitä tavoitteita ja konkreettisempia toimenpiteitä, mukaan lukien maakunnassa olevan korkeakoulutuksen toimintaedellytysten vahvistaminen.

53 Etelä-Savon ELY-keskus

Maakunnan heikkoon BKT:n liittyvien seikkojen tunnistaminen, tavoitteet ja toimenpiteet sekä niiden vaikutusten arviointi olisi avattava ohjelmassa tarkemmin.

54 Luonnonvarakeskus

s. 26 ei mainita maakunnassa Lukessa olevaa ainutlaatuista metsänjalostus- ja bioteknologista osaamista (jalostetun aineiston tuotannon uudet menetelmät ja robotiikka, kryopreservaatio).

55 Luonnonvarakeskus

Tässä yhteydessä s.29 voitaisiin mainita Luken vahva, valtakunnallisesta ja kansainvälisestä toiminnasta kumpuava osaaminen ja infrat koulutusmahdollisuuksineen.

50 Omistajanvaihdoksia voidaan edistää Uudistuva ja osaava Suomi – ohjelmasta v. 2021-2027 rahoitettavilla hankkeilla.

51 Julkisten hankintojen kysymys on huomioitu Etelä-Savon Elinvoimalupauksessa, jonka allekirjoittajana maakuntaliitto osaltaan on.

52: Maakuntaohjelmassa tuodaan esiin maakunnan muuhun maahan nähden matalampi koulutustaso, erityisesti korkeakoulutettujen osalta (esim. S.8). Ohjelmassa ei ole kuitenkaan esitetty yksilöityjä toimenpiteitä erityisesti korkeasti koulutettujen lisäämiseksi, vaan osaamiseen liittyvät toimenpiteet (s. 29) kytkeytyvät kaikkiin koulutusasteisiin.

Maakuntaohjelmassa tavoitteeksi on asetettu kaikkien koulutusasteiden toimintaedellytysten vahvistaminen ja turvaaminen maakunnassa, ts. Ei ainoastaan korkea-asteen osalta.s.28: ”Tavoitteena on, että maakunnassa on monipuoliset ja laadukkaat koulutusmahdollisuudet osaavan työvoiman varmistamiseksi ja osaamis- ja koulutustason nostamiseksi, ja että koulutuksen koko arvoketju ja koulutuksen ja työelämän yhteistyö tukevat vaikuttavasti maakunnan elinvoimaa”

53 Alueen bruttokansantuotteeseen liittyviä seikkoja (väestö, yritystoiminta, aluetalous) on kuvattu Tilannekuva –osiossa eri näkökulmista.

54 Lisätty virke Luonnonvarakeskuksen metsänjalostus- ja bioteknologista osaamisesta.

55 Muitakaan tutkimus- ja koulutusorganisaatioita ei ole mainittu nimeltä.

56 Metsähallitus

Ohjelmassa voisi huomioida paremmin metsäalan oppilaitosten yhteistyömahdollisuudet esim. Pohjois-Karjalan ja Kymenlaakson kanssa.

57 Pieksämäen kaupunki

Kansainvälisyyden edistäminen tarvitsee resursseja, joita on syytä lisätä esim. hankerahoituksen keinoin.

58 Rantasalmen kunta

pitää tärkeänä lukiokoulutuksen turvaamista: ”lukiokoulutuksen ja vapaan sivistystyön saatavuus turvaltaan koko maakunnassa. Etäopetuksen mahdollisuuksia kehitetään tukemaan koulutuksen saavutettavuutta harvaan asutuilla alueilla. Tähän tulee kiinnittää huomioita maakunnallisessa edunvalvonnassa.”

56 Maakuntaohjelmassa ei osoiteta tällä tarkkuudella eri alojen mahdollisia maakunnallisia/ylimaakunnallisia yhteistyömahdollisuuksia/suuntia, vaan tavoitteena on laajasti yhteistyön lisääminen laajasti eri toimijoiden välillä maakunnan osaamis pohjan vahvistamiseksi.

57 Tämä on tavoitteena maakunnan kansainvälistymissuunnitelmassa.

58 Maakuntaohjelmassa tavoitteena on varmistaa ja turvata maakunnan kattava koulutustarjonta läpi koulutusasteiden, ml. Lukiokoulutus osaavan työvoiman varmistamiseksi. Lukiokoulutuksen ja vapaan sivistystyön kehittämistä voidaan tehdä maakunnassa toimijoiden omana kehittämistyönä, mutta se edellyttää myös laajaa maakunnallista yhteistyötä ja edunvalvontaa (valtion) päätöksentekoon vaikuttamiseksi.

TAVOITE: LAADUKKAAN ELÄMÄN ETELÄ-SAVO

59 ESEDU

Logistiikan sekä raskaan kaluston korjauksen ja huollon painoarvoa 5-tien varrella ja Nato-alaesikunnan läheisyydessä tulisi ehkä juuri kokonaisturvallisuuden näkökulmasta korostaa enemmän.

60 Kangasniemen kunta

Yhdeksi kehittämisen kärjeksi nostetaan se, että Etelä-Savo haluaa olla Suomen paras kausiasukkaiden palveluympäristö ja vapaa-ajan asukkaiden olosuhteiden kehittämisen osaamiskeskittymä.

61 Savonlinnan kaupunki / Sivistystoimiala Riihisaari – Savonlinnan museo
Taidemuseoiden lisäksi esille voisi nostaa Suomen metsämuseo Lusto, Riihisaari – Savonlinnan museon ja Suur-Savon museon. Kulttuuri- ja luovien alojen työryhmän lisäksi maininnan ansaitsee Etelä-Savon kulttuuriympäristötyöryhmä.

62 Taike

Suosittellee, että luovan talouden edistäminen ja kulttuurin rakenteiden vahvistaminen lisätään Etelä-Savon maakuntaohjelmaan. Luovan talouden toimenpiteitä tulisi täydentää laaja-alaisilla keinoilla.

63 Taike

Taide, kulttuuri ja luovat alat sopisivat kaikkien Etelä-Savon teemojen läpileikkaaviksi sisällöiksi sekä älykkään erikoistumisen strategiaan.

64 Rantasalmen kunta

esittää, että ohjelmassa tuodaan selkeämmin esiin mobiiliverkkojen kehittämisen tarve: ”Mobiiliverkkojen toimivuus ja kattavuus turvataan koko maakunnan alueella. Erityishuomiota kiinnitetään harvaan asuttujen alueiden ja vapaa-ajanasutuksen vyöhykkeiden liittämiseen 4G/5G -verkon piiriin”.

59 Maakuntaohjelmassa tarkastellaan kokonaisturvallisuutta

läpileikkaavana teemana, jonka vastuut jakautuvat useille eri hallinonaloille. Oppilaitoksilla on keskeinen rooli näiden teemojen toteuttajan, mutta maakuntaohjelma ei ota kantaa yksittäisiin hankkeisiin tai toimenpiteisiin.

60 Monipaikkaisuus on toimenpidekokonaisuus Laadukkaan elämän Etelä-Savo -kärjen alla.

61 Lisätty tekstiin: Kirjaston, vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen palveluja on tarjolla jokaisessa kunnassa. Isommista kaupungeista löytyvät teatterit ja orkesterit. Maakunnassa museot edustavat taidetta, kulttuurihistoriaa ja metsäkulttuuria ja niillä on museosta riippuen paikallista, maakunnallista tai valtakunnallista vastuuta.

62 Luova talous on mainittu tärkeänä mahdollisuutena, jota edistetään. Kulttuurin ja luovien alojen toimenpiteitä täsmennetään kulttuurin ja luovien alojen osalta erillisellä ohjelmalla vuoden 2026 aikana. Sivulla 31 kuvataan laajasti tapoja, joilla edistetään luovien alojen toimintamahdollisuuksia.

63 Tässä tarkastelussa on päädytty siihen, että kulttuuri ja luovat alat ovat yksi osa Laadukkaan elämän Etelä-Savo -tavoitekokonaisuutta. Ne on huomioitu monesta näkökulmasta elinvoimasta yhdenvertaiseen osallisuuteen, samoin kuin älykkään erikoistumisen osalta kulttuurimatkailu. Läpileikkaavana teemana hyvinvointi pitää sisällään esimerkiksi kulttuurihyvinvoinnin.

64 Mobiiliverkkojen kehittäminen kuuluu Etelä-Savon maakuntaliiton edunvalvontatavoitteisiin. Laadukkaan elämän Etelä-Savo kärjessä on toimenpide Kehitetään tietoliikenneyhteyksiä.

65 Rantasalmen kunta

esittää, että valtatie 14:n kehittämistarpeet ilmaistaan selkeämmin: ”Valtatie 14 liikenneturvallisuutta kehitetään ohituskaistoilla ja keskikaideratkaisuilla. VT 14 on merkittävä pohjoisen ja itäisen Suomen yhdyslenkki, jonka turvallisuus ja toimivuus ovat keskeisiä alueen saavutettavuudelle.”

66 Rantasalmen kunta

pitää välttämättömänä, että ratayhteys nostetaan esiin ohjelmassa: ”Pieksämäki-Savonlinna-Parikkala-ratayhteyden kehittäminen mukaan lukien Rantasalmen asema/seisake on keskeinen itäisen Suomen poikittaisyhteys, joka parantaa koko alueen saavutettavuutta ja huoltovarmuutta. Ratayhteys palvelee sekä henkilö- että tavaraliikennettä ja vahvistaa erityisesti Saimaan matkailualueen yhteyksiä. Radan tasoristeyksien poistaminen parantaa merkittävästi liikenneturvallisuutta.

67 Rantasalmen kunta

esittää, että ohjelmassa tulisi korostaa alemman tieverkoston merkitystä: ”Alemman tieverkoston ylläpito on välttämätöntä maaseutuelinkeinojen, matkailun ja huoltovarmuuden turvaamiseksi. Yksityisavustusten kehittämisessä tulee huomioida elinkeinoelämän tarpeet.”

68 Luonnonvarakeskus

Monipaikkaisuuden osalta voisi toimenpiteissä s.32 tuoda esille valtakunnalliset/monipaikkaiset toimijat (esim. yritykset ja tutkimuslaitokset), ja näiden toimipaikkojen tai yksikköjen maakuntaan sijoittumisen ja toiminnan tuen.

69 Pieksämäen kaupunki

Maakunnan saavutettavuus on nostettava esiin vahvemmin. Pieksämäen logistista merkitystä risteysasemana tulee korostaa ohjelmassa.

65 Maakuntaohjelmassa ei esitetä nimettyjä liikennehankkeita.

Liikennejärjestelmän kärkihankkeet on nimetty Etelä-Savon liikennejärjestelmä suunnitelmassa, jossa myös VT14 kehittäminen on yhtenä kärkihankkeena.

66 Maakuntaohjelmassa ei esitetä nimettyjä liikennehankkeita.

Liikennejärjestelmän kärkihankkeet on nimetty Etelä-Savon liikennejärjestelmä suunnitelmassa, jossa myös Pieksämäki-Savonlinna-Parikkala on yhtenä kärkihankkeena.

67 Sopeudutaan ja varaudutaan ilmastonmuutokseen tiestön ylläpidossa - on tunnistettu toimenpiteeksi Laadukkaan elämän Etelä Savo -kärjessä.

68 Täsmennetty toimenpiteisiin ”kausiasukkaat ja monipaikkaiset toimijat”

69 Maakuntaohjelmassa ei esitetä nimettyjä liikennehankkeita.

70 Rantasalmen kunta

pitää tärkeänä rakennetun ympäristön hyödyntämisen edistämistä:

”Väestörakenteen muuttuessa rakennetun ympäristön hyödyntäminen uusilla tavoilla on välttämätöntä. Sekä julkisia että yksityisiä tyhjilleen jääviä rakennuksia hyödynnetään monipaikkaisuuden, paikasta riippumattoman työn, kulttuuritoiminnan, yhteisöllisen toiminnan ja uusien palveluiden tiloina. Jurakausi-hankkeen kaltaisia toimintamalleja jatketaan ja levitetään koko maakuntaan kattamaan sekä julkiset että yksityiset kiinteistöt. Rakennusten käyttötarkoitusten muutoksiin liittyvää byrokratiaa kevennetään ja prosesseja nopeutetaan. Yksityisten kiinteistönomistajien mahdollisuuksia muuttaa rakennusten käyttötarkoitusta tuetaan neuvonnalla ja rohkaisevilla käytännöillä.”

71 MTK Etelä-Savo, MTK Metsänomistajat, MHY Etelä-Savo ja MHY Mänty-Saimaa

Toimenpide-ehdotuksia osioon "Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt"

- ☑ Maaseudun peruspalvelujen turvaaminen alkutuotannon ja elinvoiman edellytyksenä
- ☑ Nuorten viljelijöiden ja maaseutuyrittäjien tukeminen sukupolvenvaihdoksissa
- ☑ Yksityistieverkon kehittäminen osana saavutettavuutta ja turvallisuutta Tieverkosto ja logistiikka
- ☑ Yksityistiet ovat kriittisiä maa- ja metsätalouden logistiikalle.
- ☑ Ohjelmassa tulisi hyödyntää esim. Metsäkeskuksen TIESIT-hankkeen tietoa yksityisteistä.

70 Älykäs sopeutuminen on tärkeä asia ja sitä on käsitelty maakuntaohjelmassa omassa kappaleessaan. Maakuntaohjelman aikajaksolla käsitteen juurruttaminen on tavoitteena.

71 Ehdotukset ovat kaikin puolin toteuttamiskelpoisia ja maakuntaohjelma mahdollistaa niiden eteenpäin viemisen hankkeilla. Maakuntaohjelmassa ei listata konkreettisia toimenpiteitä, vaan mahdollistetaan sidosryhmien uudet avaukset kärkialoilla ja ohjataan rahoitusta näiden toteuttamiseksi.

TAVOITE: LUONNOSTAAN VAURAS ETELÄ-SAVO

72 Puumalan kunta

Saimaa Geopark tunnustetaan toimenpiteissä näin: "Geopark vahvistuu maakunnan merkittävänä ympäristökasvattajana". Saimaa Geopark on yhdeksän kunnan yhteinen alusta ja kansainvälisen matkailun kilpailukykytekijä, joten se tulisi ensisijaisesti tunnistaa matkailun kehittämisen näkökulmasta.

73 *Juvan kunta* esittää, että kohtaan 6.3. Luonnostaan vauras Etelä-Savo Saimaa kehitysalustana -toimenpiteeseen muutetaan Geoparkia koskeva kirjaus muotoon: Geopark vahvistuu yhdeksän kunnan ja kahden maakunnan yhteisenä kehittämisalustana matkailulle ja ympäristökasvatukselle.

Lisäksi kunta esittää, että samaan Saimaa kehittämisalustana -kohtaan lisätään vesiliikenteen laaja-alainen kehittämistyö, joka sisältää satamainfrastruktuurin ja -palveluiden kuin väylien sekä liikennemahdollisuuksien kehittämisen.

74 Sulkavan kunta

esittää, että Saimaan satamien rakenteiden ja palveluiden kehittäminen otetaan huomioon selkeästi maakuntaohjelmassa.

75 Puumalan kunta

Maakuntaohjelmaluonnos ei tunnista lainkaan Saimaan satamien kehittämistä eikä vesiliikenteen kehittämistä. Puumalan kunta esittää, että Saimaa kehitysalustana - kokonaisuuden alle lisätään Saimaan satamien infrastruktuurin ja palvelujen kehittäminen. Lisäksi kunta ehdottaa, että toimenpiteeksi lisätään Saimaan vesiliikenteen palvelukonseptien, risteilyjen ja kaluston kehittäminen.

72 Unescon globaalit Geoparkit ovat peruskirjassaan suojelun, ympäristökasvatuksen ja kestävän kehityksen alueita. Ympäristökasvatus ja -koulutus ovat sen lähtökohtaisia piirteitä ja Saimaa Geoparkin strategiassa mukana - ja siksi se on tässä tuotu olemassa olevana resurssina esiin, jota on maakunnassa mahdollista kehittää kestävän matkailun lisäksi.

73 Lisätty toimenpiteeseen ”ja kestävän matkailun edistäjänä”.

Saimaan vesiliikenteen ja sitä palvelevan satamainfrastruktuurin ja -palveluiden kehittäminen lisätty toimenpiteeksi kohtaan Kestävä liikennejärjestelmä ja toimivat yhteydet.

74 Saimaan vesiliikenteen ja sitä palvelevan satamainfrastruktuurin ja -palveluiden kehittäminen lisätty toimenpiteeksi kohtaan Kestävä liikennejärjestelmä ja toimivat yhteydet.

75 Saimaan vesiliikenteen ja sitä palvelevan satamainfrastruktuurin ja -palveluiden kehittäminen lisätään toimenpiteeksi kohtaan Kestävä liikennejärjestelmä ja toimivat yhteydet.

76 Mikkelin yliopistokeskus

“Puhdas ruoka” terminä ei anna oikeutta eteläsavolaiselle ruoalle, koska näin voivat muutkin maakunnat todeta. Määreenä voisi käyttää paikallisuutta.

77 Kangasniemen kunta

Etelä-Savon järviolueen palvelujen kehittäminen ja tuotteistaminen tulee ulottaa strategisesti myös muihin vesistöalueisiin (kuin Saimaa).

78 Savonlinnan kaupunki Sivistystoimiala Riihisaaren museo

Vihreän siirtymän hankkeissa tulee ottaa huomioon myös kulttuuriympäristöt, minkä voisi lisätä tekstiin.

79 Etelä-Savon ELY-keskus

Onko puurakentamisella realistisia mahdollisuuksia nousta kasvualaksi?

80 Ympäristöministeriö

ehdottaa, että luonnosta saatavien terveys- ja hyvinvointihyötyjen edistämiseksi ohjelmassa asetettaisiin niiden turvaamiselle ja lisäämiselle tavoite ja toimenpiteitä.

81 Ympäristöministeriö

kannustaa, että luonnon ja sen ekosysteemien tilan turvaamiseen ja parantamiseen liittyvän osaamisen kehittäminen ja tarvittavien investointien turvaaminen tunnistettaisiin maakuntaohjelmassa osana uutta elinkeinotoimintaa.

82 Ympäristöministeriö

YM kannustaa ennakoimaan LUMO-ohjelman tunnistettujen toimenpiteiden toimeenpanon tarpeet maakuntaohjelman laatimisen yhteydessä.

83 Luonnonvarakeskus

76 Hyvä huomio. Ruoan määritelmänä paikallisuus sopii puhtaasti ruoan rinnalle.

77 Saimaa kehitysalustana viittaa laajemmin koko maakunnan vesistöalueisiin.

78 Etelä-Savossa kulttuuriympäristöllä on erityisen tärkeä merkitys, jota vaalitaan.

79 Puurakentamisen tutkimusinfrastruktuuriin on panostettu voimakkaasti, jotta kasvu mahdollistuisi.

80 läpileikkaava hyvinvointiteema kattaa luontoympäristön merkityksen hyvinvoinnille ja TKI-toiminnalla tavoitellaan maakunnallista hyvinvointistrategiaa ja hyvinvointi- ja terveysalan klusteria.

81 Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo -kärjessä on kirjattuna osaamisen kehittäminen ja maakunnan vahvuuksien kansainvälinen nostaminen, lisäarvo jne.

82 Lumo-toimintaohjelman laatiminen on tunnistettu toimenpiteeksi ja uusinta tietoa, palautteita ja muiden maakuntien kokemuksia tullaan hyödyntämään.

83 Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo -kärjessä on osaamisen vahvistamisen kokonaisuus. Lisätty pdf s.38 läpileikkaavan teeman ilmastonmuutoksen monihyötyisten toimien kohtaan “Metsän- ja maanomistajien koulutus ja osaaminen ovat avainasemassa.”

Toimenpiteisiin s.36 voisi lisätä alueen metsänomistajien osaamisesta ja aktiivisuudesta huolehtimisen suunnatuin ja muutoksiin valmentavin koulutuksin.

84 Metsäkeskus

Metsien kasvun ja elinvoiman vahvistaminen on syytä tuoda selkeästi esille ohjelmassa ensisijaisena metsä- ja hiilitasetta parantavina toimenpiteinä.

85 Metsäkeskus

esittää, että s. 36 olevaan ”uudistuva, kestävä ja kilpailukykyinen maa- ja metsätalous” -kohdan yhdeksi toimenpiteeksi lisätään: ”Edistetään alueellisen metsäohjelman 2026-2030 toimeenpanoa”

86 Metsäkeskus

Metsä-kärkeä kuvatessa on syytä huomioida ja käydä läpi metsiin, metsätalouteen ja metsien hoitoon liittyvä terminologia sekä esitetyt kehittämiskohteet yhdenmukaiseksi kokonaisuudeksi, tässä apuna voivat olla Metsäkeskuksen asiantuntijat, Metsäkeskuksen avoin metsä- ja luontotietopalvelu sekä Rahaa ja työtä metsästä - verkkopalvelu. Mm. s.33 oleva ilmaisu ”kuten hakkuutasojen ja harventamisen järjeistäminen” muotoillaan uudelleen, esimerkiksi: ”kiertoajan maltillinen pidentäminen, voimakkaiden harvennusten välttäminen”.

87 Metsäkeskus

Maakuntaohjelmassa olisi hyvä mainita, että Kansallista metsästrategiaa jalkautetaan maakuntaan Etelä-Savon alueellisen metsäohjelman kautta.

88 Metsäkeskus

84 Hiilitaseen kääntämiseen on monia ratkaisuja ja monipuolisia ja monihyötyisiä tekoja tarvitaan, jotta myös monimuotoisuusarvot, ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja monet metsänkäyttötavat tulevat huomioiduksi. Jos katsomme toteutuneen hakkuukertymän osuutta suurimmasta ylläpidettävissä olevasta hakkuukertymäarviosta, niin se on ollut 98%, joten tuo metsätase on jo onneksi kestävä taloudellisen käytön puolella.

85 Tärkeimpiä toimenpiteitä alueellisesta metsäohjelmasta on nostettu maakuntaohjelmaan toimenpiteiksi.

86 Korjattu muotoilu ehdotetun kaltaiseksi.

87 Useita alueellisia ohjelmia toteutetaan maakunnassa, joita ei mainita maakuntaohjelmatasolla.

88 Luonnostaan vauras Etelä-Savo -kärjen alkukappaleessa on maan- ja metsänomistajat mainittu avaintoimijoina.

Ohjelmassa olisi hyvä korostaa metsänomistajien roolia päätöksentekijöinä.

89 Luonnonvarakeskus

Metsä-kehittämiskärjen tavoitteisiin voisi edelleen liittää niiden vaikuttavuutta lisäävän koulutuksen ja viestinnän.

90 Rantasalmen kunta

pitää tärkeänä matkailun kehittämispotentiaalin ja kulttuurimatkailun esiin nostamista: ”Saimaan ainutlaatuiset luontoarvot, puhdas ympäristö ja kulttuuriperintö luovat edellytykset kehittää alueesta kansallisesti merkittävä, Lapin veroinen ympärivuotinen matkailualue. Kansainvälisen tunnettuuden kasvattaminen, infrastruktuurin kehittäminen ja palvelutarjonnan monipuolistaminen ovat keskeisiä tavoitteita. / Kulttuurimatkailu on olennainen osa Saimaan matkailutarjontaa. European Region of Gastronomy -juhlavuosi ja Taste Saimaa -verkosto ovat luoneet vahvan pohjan ruoka- ja kulttuurimatkailun kehittämiseksi. Maakunnallista kulttuurin ja luovien alojen työryhmää tulee hyödyntää kulttuurimatkailun kehittämisessä. Linnansaaren kansallispuisto ja muut luontokohteet yhdistettynä vahvaan kulttuuriperintöön muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden.”

91 MTK Etelä-Savo, MTK Metsänomistajat, MHY Etelä-Savo ja MHY Mänty-Saimaa

Toimenpide-ehdotuksia osioon "Luonnostaan vauras Etelä-Savo"
- Maatalouden investointiohjelma nuorille viljelijöille ja omistajanvaihdoksiin
- Maakunnallinen lähiruoka- ja luomuohjelma
- Ravinteiden kierrätyksen pilottihankkeet Saimaan valuma-alueella
- Ruoka- ja luontomatkailun kehittämisverkosto ja tuotteistaminen Saimaabrandin alla
- Monimuotoinen metsänhoito ja metsätalouden TKI-hankkeet, puurakentamisen roolia korostettava

89 Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo -kärjessä on osaamisen vahvistamisen kokonaisuus. Viestintä on tärkeä huomio ja se tullaan huomioimaan maakuntaliiton toiminnassa. Läpileikkaavaan teemaan ilmastonmuutoksen monihyötyisten toimien kohtaan lisätty ”Metsän- ja maanomistajien koulutus ja osaaminen ovat avainasemassa.”

90 Luonnostaan vauras Etelä-Savo -kärjessä on Saimaa kehitysalustana toimenpidekokonaisuus, jossa luonto, uhanalaisten lajien suojelu, kulttuuri ja matkailu ovat yhdessä. Kulttuurimatkailu on maakunnan kehittämisessä keskeinen kohde ja huomioitu ohjelmassa. Työryhmän tehtäviä ei voida avata maakuntaohjelmatasolla.

91 Ehdotukset ovat yksityiskohtaisia ja sisältyvät toimialan omiin suunnitelmiin. Maakunnassa toteutetaan useita alueellisia ohjelmia ja strategioita, joita ei erikseen mainita maakuntaohjelmatasolla. Maakuntaohjelman pyrkii huomioimaan strategiat yleisellä tasolla ja mahdollistamaan niiden toteuttamisen riittävällä yleispiirteisyydellä. Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arvioinnissa todetaan, että kielteisten ympäristövaikutusten tunnistaminen, välttäminen ja lieventäminen ovat tärkeitä. Lisätty ympäristövaikutusten arviointi -osioon maininta siitä, että viimekädessä ekologinen kompensointi, mikäli haittoja ei voida estää tai lieventää.

- Maakunnallinen vesistrategia ja vesiosaamisen kansainvälistäminen
 - Ekologisen kompensaation ja luonnonarvomarkkinoiden pilotointi yhteistyössä maanomistajien kanssa
 - Metsänhoidon ilmastokestävyyden vahvistaminen: kiertoajan pidentäminen, harvennusten maltillistaminen, metsän kasvun turvaaminen hiilinielujen vahvistamiseksi (toimenpiteet Metsäohjelmasta)
 - Yksityistieverkon kehittäminen osana huoltovarmuutta ja metsälogistiikkaa
 - Etelä-Savon alueellisen metsäohjelman toimeenpanon sisällyttäminen maakuntaohjelman perustaksi
- Toimenpide-ehdotuksia osioon "Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto"
- Luonnonarvomarkkinoiden ja ekologisen kompensaation kehittäminen osana maankäyttöä ja hankkeiden hyväksyttävyyttä
 - Kulttuurimaisemien ja perinnemaisemien hoidon tukeminen osana luonnon monimuotoisuutta
 - Maatilojen ja metsänomistajien tekemä monimuotoisuustyö on kannustettavaa, koska se on merkityksellistä ja jatkuvaa
 - Vesistöjen kunnostus koko maakunnan alueella tärkeää, ei vain Saimaan alueella
- Maanomistajien rooli**
- Maanomistajat – viljelijät ja metsänomistajat – ovat keskeisiä toimijoita ilmastonmuutoksen hillinnässä, luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja ruokaturvan varmistamisessa. Heidän tärkeä roolinsa tulisi tulla paremmin esille ohjelmassa.
- Metsät ja metsänomistajat**
- Metsien hyödyntäminen ja suojele edellyttävät metsänomistajien ymmärtämistä ja sitoutumista.
 - Metsänomistajien roolia ohjelman metsäisten tavoitteiden toteuttamisessa tulee korostaa.
 - Ohjelmassa käytetty metsätalouden terminologia kaipaa tarkennusta (esim. "metsien hiilipäästöt" ja "hakkuutason järjeistäminen").

- Metsien kasvun ja elinvoiman vahvistaminen tulisi tuoda ohjelmassa selkeämmin esiin ensisijaisina metsä- ja hiilitasetta parantavina toimenpiteinä. Näin voidaan parhaiten turvata ja vahvistaa hiilitaseen lisäksi uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen kehittymistä, positiivisia aluetaloudellisia vaikutuksia sekä metsien kestävyyttä ilmaston muuttuessa.

Alueellinen metsäsuunnittelu

- Alueellinen metsäohjelma 2026–2030 tulisi mainita ohjelmassa metsiä koskevien toimenpiteiden perustana.

- Metsänhoidon vaikutusten seurannassa voidaan hyödyntää alueellisen metsäohjelman mittareita, ja se tulisi mainita ohjelmassa.

- Ilmastokestävällä metsänhoidolla voidaan sekä hillitä ilmastonmuutosta että parantaa metsien sopeutumiskykyä. Etelä-Savon metsien ikärakenne ja hyvä kasvuvaihe tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet hiilinielujen vahvistamiseen. Metsänhoidon tulee samalla tukea metsien elinvoimaisuutta ja resilienssiä ilmastonmuutoksen aiheuttamia häiriöitä vastaan.

Maatalous ja ruokaturva

- Maatalouden rooli huoltovarmuuden ja kriisinkestävyyden turvaajana on keskeinen.

- Alkutuotannon jatkuvuus edellyttää toimivaa maaseutua ja peruspalveluja.

- Lähiruoan osuutta julkisissa hankinnoissa tulee kasvattaa.

Luonnonarvomarkkinat ja ekologinen kompensatio

- Maakuntaliitolla on tärkeä rooli luonnonarvomarkkinan kehittämisessä Etelä- Savossa. Maakuntaohjelmaan tulisi luonnosta painokkaammin sisällyttää maininta luonnonarvomarkkinoiden ja kompensatiomallien kehittämisestä.

- Esitämme, että maakunnan hankkeisiin sisällytetään systemaattisesti menetettyjen luontoarvojen kompensointi. Tämä voisi lisätä hankkeiden hyväksyttävyyttä, tukea luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä Etelä- Savossa ja tuoda maanomistajille lisätuloa. Nämä aiset tulisi mainita

maakuntaohjelmassa. MTK:lla on tietoa (myös taitoa ja yhteistyötä asioiden edistämisessä), että näitä asioita kehitetään aktiivisesti monissa muissa maakunnissa.

- Luonnonarvomarkkina tarjoaa uusia mahdollisuuksia maanomistajille ja tukee luonnon monimuotoisuutta.

LÄPILEIKKAAVAT TEEMAT

92 Etelä-Savon hyvinvointialue

Nykyteksti: Etelä-Savon kumppanuusstrategia on laadittu yhdessä hyvinvointialueen, alueen kuntien ja maakuntaliiton kesken. Tätä strategiaa toimeenpanee mm. Etelä-Savossa toimiva laaja-alainen alueellinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ryhmä, jonka yksi keskeinen tehtävä on laatia alueellinen hyvinvointisuunnitelma ja tukea sen soveltamista kunkin kunnan omassa hyvinvointisuunnitelmatyössä. Verkostoon kuuluvat keskeisinä toimijoina myös eri alojen järjestöt. Keskeisenä tavoitteena on asukkaiden kokeman hyvinvoinnin paraneminen.

Muutosehdotus: Etelä-Savon kumppanuusstrategia on laadittu yhdessä hyvinvointialueen, alueen kuntien ja maakuntaliiton kesken. Tätä strategiaa toimeenpanee hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta mm. Etelä-Savossa toimiva laaja-alainen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkosto. Verkostotyöskentelyn tehtäviä ovat muun muassa alueellisen hyte-tiedolla johtamisen, järjestötoiminnan tukemisen sekä alueellisen hyte-työn suunnitelmallisen toteuttamisen kehittäminen ja edistäminen. Päättävänä tavoitteena on asukkaiden kokeman hyvinvoinnin paraneminen. Verkostoon kuuluvat keskeisinä toimijoina myös eri alojen järjestöt sekä seurakunta-, oppilaitos- ja yritysedustus.

93 Pieksämäen kaupunki

Islannin malli: toivomme vahvaa osallistumista myös Maakuntaliitolta.

94 Mikkelin kesäyliopisto

Täydennysehdotus tekstiin: Myös vapaata sivistystyötä edustavilla kesäyliopistoilla *Mikkelissä ja Savonlinnassa* on tärkeä rooli kaikille avoimien korkeakouluopintojen tarjoajana, työelämäosaamisen ja sivistysperustan rakentajina.

92 Muutettu teksti ehdotetun kaltaiseksi.

93 Maakuntaliitto tukee nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden tukemiseksi ennakoivia toimenpiteitä ja kehittämistyötä, mutta ei voi osallistua käytännön tasolla kuntien ja hyvinvointialueen lakisääteisiin tehtäviin.

94 Täsmennetään teksti ehdotetun kaltaiseksi.

95 Puumalan kunta

Omistajanvaihdoksien toteutumisen merkitys tunnistetaan ohjelmaluonnoksessa osana läpileikkaavaa teemaa nimeltä yritysten kilpailukyky. Puumalan kunta esittää, että omistajanvaihdoksien tuki lisätään toimenpiteeksi. Laadukkaaseen omistajanvaihdosneuvontaan tulee jatkossakin ohjata hankerahoitusta.

Etelä-Savon yrittäjät

Ehdotamme, että ohjelmaan lisätään omistajanvaihdosten edistämiseen tähtäviä toimia, kuten neuvontapalveluiden vahvistaminen, rahoitusratkaisujen kehittäminen sekä tiedonvälityksen tehostaminen.

Maa- ja metsätalousministeriö

Omistajan- ja sukupolvenvaihdoksiin tarvitaan aktivointia.

96 Kangasniemen kunta

Maaseutukuntien näkökulmasta olisi tärkeää, että panostukset osaamiseen ja pitkäjänteisiin innovaatioalustoihin kohdistuisivat myös harvemmin asutuille alueille.

97 Mielipide 3

Kohdassa 6.4. läpileikkaavissa teemoissa sivulla on kuvattu peräkkäin kaksi asiaa, joita ei voi samaan aikaan toteuttaa täysimääräisesti: 1. Etelä-Savo haluaa olla uusiutuvan energian edelläkävijä ja houkutteleva investointikohde, tavoitteena hiilineutraali energiantuotanto vuoteen 2035 mennessä. Maakunta edistää puhtaan ja päästöttömän energian tuotantoa. Sähköistymisen tukemiseksi kehitetään sähkö- ja vetyinfrastruktuuria, vahvistetaan energian siirtoverkkoja ja investoidaan energian varastointiin. / 2. Etelä-Savo rakentaa kestävä ja hyvää elinympäristöä turvaamalla alueen huoltovarmuuden, vahvistamalla luonnon monimuotoisuutta, hyödyntämällä luontoa asukkaiden hyvinvoinnin lähteenä sekä varmistamalla puhtaan veden saatavuuden ja laadun.

95 Omistajanvaihdokset on tunnistettu maakunnassa tärkeäksi teemaksi, ja hankerahoitusta on kohdennettu niiden tukemiseksi jo useilla hankkeilla. Maakuntaohjelma huomioi omistajanvaihdokset. Hanketoiminnassa olennaista on uutuusarvoinen kehittäminen, jonka vuoksi omistajanvaihdosprosessia ja siihen liittyvää neuvontaa tulee voida maakunnassa hoitaa myös eri tahojen perustoimintana.

96 Tavoitteena on koko maakunnan elinvoimaisuuden edistäminen, eikä panostuksia/kehittämistoimia osaamiseen ja innovaatioalustoihin tulla alueellisesti rajaamaan esim. vain kaupunkeihin.

97 Tavoitteet eivät sulje toisiaan pois, ne voidaan toteuttaa rinnakkain huomioimalla suunnittelussa niiden väliset riippuvuudet. Uusiutuvan energian edelläkävijäisyys ja houkuttelevat investoinnit ovat keskeisiä hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisessa. Näitä voidaan edistää niin, että luonnon monimuotoisuus, puhdas vesi ja huoltovarmuus turvataan samanaikaisesti. Vaikutusten arviointi korostuu ratkaisussa, jotka minivoivat ympäristövaikutukset. Uusiutuva energia voi myös tukea elinympäristön kestävyttä vähentämällä päästöjä ja turvaamalla energiaomavaraisuutta.

98 *Luonnonvarakeskus*

Ilmastonmuutos-teeman alla metsänomistajien koulutus on avainasemassa, ja voitaisiin mainita tässä kohtaa.

99 *Luonnonvarakeskus*

Osaamis-teemassa s.40 on unohtunut listalta Luonnonvarakeskus, jolla on useampia yksiköitä maakunnassa. Samoin nykyaikaisten ja erottuvien tutkimusinfrojen ja kehittämisalustojen kuvauksesta puuttuvat Luken Savonlinnan Euroopankin mittakaavassa ainutlaatuiset TKI-alustat, jotka toimivat myös oppimisympäristönä.

100 *Pieksämäen kaupunki*

ehdottaa kokonaisturvallisuuden teemassa yhteistyön lisäämistä muiden vaikuttavaa työtä tehneiden maakuntien suuntaan, kuten Pohjois-Savo.

98 Lisätty sivulle 38 läpileikkaavaan teemaan virke maan- ja metsänomistajien osaamisen tärkeydestä.

99 Lisätty tekstiin Luonnonvarakeskus, jolla on useampia yksiköitä maakunnassa.

100 Ehdotus on kannatettava. Kokonaisturvallisuuden kehittämisessä maakuntarajat eivät saa olla esteenä.

ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN STRATEGIA

101 *Etelä-Savon ELY-keskus*

Edistävätkö strategiset kärjet ruoka, metsä ja vesi maakunnan elinvoiman kasvua ohjelmakaudella vai vaatisivatko ne päivittämistä?

102 *Etelä-Savon ELY-keskus*

Onko ruoka sellainen riittävän dynaaminen kärki, jossa merkittävää kasvua on mahdollisuuksia saavuttaa?

103 *Etelä-Savon ELY-keskus*

Edistääkö alkutuotannon suuri osuus elinkeinorakenteesta maakunnan elinvoimaa?

104 *Etelä-Savon ELY-keskus*

Metsä, ruoka ja vesi voisi koota laajemmaksi käsitteeksi "Luonnosta ja luonnonvaroista tuleva lisäarvo". Sen rinnalle voisi nostaa uudeksi kärjeksi "Kasvu ja kansainvälistyminen".

105 *Ympäristöministeriö*

ÄESissä on tärkeää huomioida komission tiedonanto EU:n uudesta monivuotisesta rahoituskehyskaudesta. Strategiassa luonnon monimuotoisuuden turvaaminen suojelu ja vesien tila tulisi kytkeä läpileikkaavaksi osaksi alueen kehittämistavoitteita, kuten elinkeinoelämän uudistamista, matkailua, maa- ja metsätaloutta sekä vihreää siirtymää.

106 *Ympäristöministeriö* kannustaa tunnistamaan maa- ja vesiluonnon monimuotoisuuden tilan aktiivisen parantamisen osaksi alueen matkailun kehittämistä tukevia kehittämistavoitteita.

101 Metsä, vesi ja ruoka ovat voimassa olevan maakuntastrategian kärkiä.

Niitä voidaan tarkastella maakuntastrategiapäivityksen yhteydessä. Nämä alkutuotantoon nimityksinä ehkä viittaavat kärjet sisältävät arvoketjuja ja ekosysteemejä, jolloin niissä on huomioitu paitsi alkutuotanto, myös TKI-toiminta ja kärkeen liittyvä liiketoiminta ja teknologiateollisuus.

102 ÄESissä ruoka puoltaa paikkaansa eteläsavolaisena vahvuusalana, kun tarkastellaan alkutuotannon ohella esimerkiksi TKI-toimintaa tai ruuan osuutta matkailun sisältönä. Elintarviketeollisuudessa emme vielä ole kovin vahvoja, mutta tässäkin teemassa kannattaa pyrkiä arvoketjussa ylöspäin. Esim. Gluteenittomissa tuotteissa on tehty hyviä avauksia.

103 Nykyisessä geopoliittisessa ja taloudellisessa tilanteessa alkutuotannon huoltovarmuudella on suuri merkitys koko Suomen kokonaisturvallisuudelle.

104 Metsä-Ruoka-Vesi –teeman yhdistämistä yhdeksi kokonaisuudeksi on tarkasteltu, mutta saadun palautteen perusteella ne on pidetty ennallaan. Lisäksi on kyse voimassa olevan maakuntastrategian painopistevalinnoista. ÄES-kärjet sisältävät ekosysteemejä ja arvoketjuja, joissa on mukana myös TKI-toiminta, liiketoiminta ja teknologiat (esim. Metsään liittyvä prosessiosaaminen). Kasvu ja kansainvälistyminen ovat ÄESiin "sisäänkirjoitettuja", sillä ÄES tähtää juuri näiden tavoitteiden toteutumiseen.

105 Tulevan EU-rahoituskauden muodostumista seurataan aktiivisesti.

106 Luonnostaan vauras -kärjen alla on toimenpidekokonaisuus Saimaa kehitysalustana, johon luonto, vesistöt, uhanalaisten eläinten ja ekosysteemien suojelu, kulttuuri ja matkailu kuuluvat.

107 Rantasalmen kunta

pitää tärkeänä TKI-toiminnan laajentamista ja digitalouden hyödyntämistä: ”TKI-toimintaa laajennetaan myös strategisten kärkialojen ulkopuolelle tukemaan monipuolista elinkeinorakennetta. Erityisesti kulttuurimatkailun, hyvinvointipalvelujen, kiertotalouden ja paikallisten erikoisosaamisten kehittämiseen kohdennetaan TKI-resursseja. Pk-yritysten osallistumista TKI-toimintaan helpotetaan ja matalamman kynnyksen kehittämishankkeita tuetaan. Digitalouden kehittäminen tukee kaikkia toimialoja. Digitaaliset ratkaisut, paikasta riippumaton työ ja paikkariippumattomat palvelut mahdollistavat elinvoiman säilyttämien myös harvaan asutuilla alueilla. Toimivat digitaaliset yhteydet ovat edellytys digitalouden hyödyntämiselle.”

108 Pieksämäen kaupunki

Olisiko koko maakunnan yhteisellä, perustettavalla matkailunedistämisorganisaatiolla mahdollisuuksia edelleen vahvemmin kehittää matkailu- sekä kulttuurialojen potentiaalin konkretisoitumista? Kaupunki esittää asian selvittämistä maakunnalliselle kulttuurin ja luovien alojen työryhmälle.

109 MTK Etelä-Savo, MTK Metsänomistajat, MHY Etelä-Savo ja MHY Mänty-Saimaa

Lisätavoitteet Älykkään erikoistumisen strategian (ÄES) osioihin
Ruoka-teema:

- Ruokahuoltovarmuuden tiekartta ja omavaraisuuden vahvistaminen
- Maakunnallinen lähiruokaohjelma ja hankintojen kotimaisuusasteen nostaminen
- Ruokaketjun investointiohjelma ja nuorten yrittäjien tukeminen
- Ruokamatkailun tuotteistaminen ja ruokakulttuurin brändäys
- Ruokaviennin kehittämisohjelma
- Ruokaketjun digi- ja dataloikan hyödyntäminen TKI-toiminnassa
- Sivuvirtojen ja ravinteiden kierrätyksen pilotointi osana kiertotaloutta

Metsä-teema:

- Alueellisen metsäohjelman toimeenpanon sisällyttäminen ÄES:n

107 Mainittuihin kehittämisaloihin on tarjolla EU-rahoitusta vuosille 2026-2027. Teemoja tulee kehittää em. rahoitusinstrumenttien kautta.

Laajempaan matkailunedistämisorganisaatioon liittyvää selvitystyötä on tekeillä.

108 Laajempaan matkailunedistämisorganisaatioon liittyvää selvitystyötä on tekeillä.

109 Maakunnassa toteutetaan useita alueellisia ohjelmia ja strategioita, joita ei erikseen mainita älykkään erikoistumisen strategiassa. Maakuntaohjelma pyrkii huomioimaan strategiat yleisellä tasolla ja mahdollistamaan niiden toteuttamisen riittävällä yleispiirteisyydellä. MTK:n ehdotukset ovat kaikin puolin toteuttamiskelpoisia ÄES-painopisteiden ja läpileikkaavien teemojen sisällä.

toimenpiteisiin

- Terminologian täsmentäminen metsään liittyvien termien osalta
- Yksityistieverkon kehittäminen osana metsälogistiikkaa ja huoltovarmuutta

OHJELMAN YMPÄRISTÖSELOSTUS

110 Mikkelin yliopistokeskus

s. 70: “Kansainvälisten osaajien pitovoiman heikentäminen yliopistokeskuksen supistuessa, joten vaarana on osaamisen vähyys esim. TKI:ssä”, kommentti on irrallaan asiayhteydestä.

111 Museovirasto

Ympäristöselostusta on aiheellista täydentää arkeologisen kulttuuriperinnön osalta, sitä ei nyt mainita lainkaan.

Savonlinnan kaupunki, Sivistystoimiala, Riihisaaren museo

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden lisäksi tulisi mainita valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset alueet, joita Etelä-Savossa on 48 (mm. Sulkavan Pisamalahden linnavuori ja Ristiinan Astuvansalmen kalliomaalaus.

112 Savonlinnan kaupunki, Sivistystoimiala, Riihisaaren museo

S. 63 kulttuuriympäristöä käsittelevää osuutta voisi selkeyttää lisäämällä alkuun kulttuuriympäristön määritelmän “Kulttuuriympäristöksi kutsutaan ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntyneitä ja muotoutunutta ympäristöä siihen liitettyine merkityksineen. Kulttuuriympäristöön kuuluvat esimerkiksi rakennukset, arkeologiset jäännökset, kulttuurimaisemat ja perinneluontotyypit.”

113 Etelä-Savon ELY-keskus

Vaikka norppakanta on kasvanut, on syytä tuoda selkeästi esille, että laji on yhä erittäin uhanalainen.

114 Etelä-Savon ELY-keskus

Metsien osalta tulisi tuoda esille, että maakunnan metsätalousmaan pinta-alasta on vain on 3,8% pysyvästi suojeltu, mikä asettaa erityisiä odotuksia talousmetsien monimuotoisuudelle. Maankäyttösektorin ilmastopäästöjen kuvauksessa metsien päästöt on syytä laskea mukaan, muuten kuvaus antaa väärän kuvan.

110 Muotoiltu uudestaan: Kansainvälisten osaajien pitovoima on maakunnassa heikkoa, mikä on todettu useissa tietolähteissä.

111 Lisätty sivulle 62: Etelä-Savossa on 48 kpl valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia alueita, mm. Sulkavan Pisamalahden linnavuori ja Ristiinan Astuvansalmen kalliomaalaus.

112 Lisätty sivulle 63: Kulttuuriympäristöksi kutsutaan ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntyneitä ja muotoutunutta ympäristöä siihen liitettyine merkityksineen. Kulttuuriympäristöön kuuluvat esimerkiksi rakennukset, arkeologiset jäännökset, kulttuurimaisemat ja perinneluontotyypit.

113 Korjattu tekstiin: Saimaannorpan suojelu on tuottanut tulosta: norppia on noin 530 loppuvuodesta 2025. Laji on kuitenkin edelleen erittäin uhanalainen. Saimaan jalokalat (järvilohi, saimaannieriä, järvitaimen ja harjus) ovat myös erittäin uhanalaisia.

114 Lisätty sivulle 61: metsätalousmaasta vain 3,8% on pysyvästi suojeltu. Muokattu virkettä sivulla 62: Maankäyttösektorin metsämaan kasvihuonekaasupäästö vuonna 2023 oli 1250 ktCO₂e (Luke 2025) ja sitä ei ole laskettu mukaan em. ilmastopäästöihin. Lukua ei siis lisätä tässä kaikki päästöt -lukuun, koska tämä päästöpuoli ja LULUCF-puoli yleensä esitetään erillään. Luvun kertominen kuitenkin selventää haasteen kokoa.

115 Etelä-Savon ELY-keskus

Tavoitekokonaisuuksien toteutumiseen ja ohjelman väliarviointiin ja maakuntastrategiaan liittyy kiinteästi toimintaympäristön muutokset ja skenaariot ja esitetty myönteisten kehityssuuntien vahvistaminen. Tulee voida tunnistaa, milloin tavoitekokonaisuuksissa negatiiviset vaikutussuunnat ja mahdollisesti kielteiset ympäristövaikutukset voimistuvat ja tarvitaan haitallisten vaikutusten lieventämistoimia.

116 Ympäristöministeriö

Globaaleja ratkaisuja tarjoava Etelä-Savo: Maakuntaohjelmassa ei tulisi esittää toimenpiteitä tai hankkeita, jotka vaikuttavat kielteisesti maakunnan luonnon ja ympäristön tilaan. Lisäksi YM kannustaa tunnistamaan maakuntaohjelman keskenään ristiriitaisia vaikutuksia aiheuttavat tavoitteet ja osana toimeenpanoa kehittää uusia, vaikuttavia keinoja niiden tasapuoliseen yhteensovittamiseen sekä luonto- ja ympäristövaikutusten välttämiseen ja lieventämiseen.

117 Suomen luonnonsuojeluliiton Etelä-Savon piiri

Ohjelmaluonnoksen s. 64 ympäristötavoitteet eivät tuo esiin luonnon itseisarvoa vaan pikemminkin luonnon hyödyntämistä erinäisin tavoin. Painopiste tulisi viedä vahvemmin luonnonarvojen suojeluun sekä ennallistamiseen ja vasta tämän jälkeen kestävyden rajoissa tapahtuvaan hyödyntämiseen.

118 SLL Etelä-Savon piiri pyytää mahdollisuutta täydentää lausuntoaan.

119 Metsähallitus

Vihreän siirtymän hankkeilla on ilmastotavoitteita edistävän päämääränsä lisäksi mahdollisia luonnon monimuotoisuutta heikentäviä vaikutuksia (s.70). Näiden haittojen vähentämisessä on keskeistä riittävä ja oikea-aikainen vaikutusarviointi sekä tarvittaessa lievennyskeinot, minkä voisi tuoda esille tekstissä.

120 Pieksämäen kaupunki

toivoo, että heille varataan erillinen osallistumismahdollisuus ympäristöselostuksen työstämiseen edelleen esim. työpajan muodossa, yhdessä muiden kuntien kanssa.

115 Ohjelman ympäristövaikutusten arviointi on tehty varovaisuusperiaatetta noudattaen: mikäli arvioinnissa on käynyt ilmi mahdollisuus negatiivisiin vaikutussuuntiin, ne on huomioitu, vaikka varmuutta ei ole.

116 Ympäristövaikutusten arviointi on tehty varovaisuusperiaatetta noudattaen: mikäli arvioinnissa on käynyt ilmi mahdollisuus negatiivisiin vaikutussuuntiin, ne on huomioitu, vaikka varmuutta ei ole. Tämä näkyy erityisesti Globaaleja ratka isuja tarjoava Etelä-Savo -kärjessä, sillä siihen sisältyy eniten ihmisen toimintaa ja niissä mahdollisia negatiivisia vaikutussuuntia. Lisätty sivulle 70: Ekologinen kompensatio on viimeisijainen keino, kun haittoja ei voida estää tai lieventää. Maakuntaliiton ympäristöasiantuntija on mukana mm. maakuntakaavoituksessa ja pyrimme tunnistamaan kielteisiä ympäristövaikutuksia sekä yhteensovittamaan ristiriitaisia intressejä.

117 Ympäristötavoitteet perustuvat etenkin maakuntastrategiaan ja siksi näyttäytyvät suhtautumisena luonnonresursseihin, jotka ovat maakunnan elinvoiman ja hyvinvoinnin takana. Luonnon itseisarvo tiedostetaan kyllä ja se tulee tulevassa lomo-toimintaohjelmassa vahvemmin esiin.

118 Lausuntoajan päätyttyä lausuntoa ei valitettavasti voi enää täydentää.

119 S. 70 on mainittu kielteisten vaikutusten estäminen, lieventäminen ja viimeisenä keinona ekologinen kompensatio (lisätty tekstiin). Maakuntaliiton ympäristöasiantuntija on mukana mm. maakuntakaavoituksessa ja pyrimme tunnistamaan kielteisiä ympäristövaikutuksia sekä yhteensovittamaan ristiriitaisia intressejä.

120 Ympäristöselostuksen työpaja on pidetty SOVA-viranomaisryhmän kokouksen yhteydessä 5.9.2025. Kokoukseen kutsuttiin edustaja Pieksämäeltä ympäristöterveyspuolelta, mutta hän ei päässyt osallistumaan.

Lisäksi lausunnon antoivat seuraavat tahot:

Allergia-, iho- ja astmaliitto

Enonkosken kunta

Etelä-Karjalan liitto

Etelä-Savon hyvinvointialueen vammaisneuvosto

Etelä-Savon hyvinvointialueen vanhusneuvosto

Juvenia tutkimusyksikkö /Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kainuun liitto

Mikkelin kaupunki

Pohjois-Savon liitto

Päijät-Hämeen liitto

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Sulkavan kunta

Em. lausunnoissa ei annettu selkeitä muutos-, korjaus-, tai täydennysesityksiä maakuntaohjelmaan.